

Відзив

**офіційного опонента Кучерявого О.Г.
на дисертацію Батьо Марії Зіновіївни «Підготовка майбутнього
вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей
дошкільного віку», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
(01 – освіта/педагогіка)**

У науковому аспекті актуальність дослідження Батьо М. зумовлена зорієнтованістю його результатів на розвиток тих положень теорії і методики професійної освіти, які стосуються особистісної орієнтації художньо-мовленнєвої підготовки вихователів дошкільних освітніх закладів.

У практичному вимірі зазначені результати (зокрема, спроектована технологія) є актуальними в контексті їх відповідності особистісно-розвивальним потребам дошкільника засобами занурення в художню мовленнєву діяльність і потребам дошкільних освітніх закладів в оновленні цілей, змісту і технологій виховного процесу.

За підсумками аналізу поняттєво-категорійного апарату дисертаційного дослідження справедливим є висновок про реалізацію у ньому на достатньому рівні таких його елементів: принципи організації й проведення наукового пошуку (всі вони є сучасними, а їх сукупність максимально наближена до оптимальної); тактичних засобів розгляду предмета – технології особистісної орієнтації і підготовки студентів до організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільнят (співвідношення теоретичних і емпіричних методів усіх функціональних груп є допустимим, а їх загальна сукупність є достатньою для розв'язання поставлених завдань; об'єкт, предмет, мета, гіпотеза і завдання науково-дослідної роботи сформульовані коректно).

Індикаторами методологічної повноти наукового пошуку є розгляд його предмета на різних рівнях нормативного аналізу – методологічному (основа аналізу – системний, культурологічний, компетентнісний,

особистісно-орієнтований, діяльнісний і технологічний підходи до розв'язання завдань конструктивного плану), теоретичному (шукана технологія стала похідною від осмислення теоретичних положень про цілісність педагогічного процесу, моделювання і проектування в освітньому просторі, сутність лінгводидактики та розвитку художнього мовлення та ін.) й емпіричному (здійснена коректна експериментальна перевірка ефективності розробленого технологічного проекту).

Наукова проблема, яку розв'язувала Батьо М., відноситься до груп проблем класу інтерполяції і більш коректно може бути сформульована як проблема об'єктивного зв'язку цілісності й особистісної орієнтованості складників технології підготовки майбутнього вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в університеті.

Логіка вирішення проблеми дослідницею не є суперечливою. З'ясувавши понятійно-методологічні основи пошуку «ключа» для її розв'язання, вона вже на об'єктивній основі розробляє власний теоретичний конструкт – особистісно-орієнтовну технологію, що є предметом дослідження, і вже потім закономірно перевірила її ефективність на експериментальному рівні. Головне при цьому – отримано позитивний результат, ознаками новизни якого насамперед є концептуальність, доказовість і перспективність.

Концептуальність коріниться не тільки в гіпотезі, але й в цікавій моделі технології особистісно орієнтованої підготовки майбутнього вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Крім концептуального компонента (принципів формування відповідної готовності студентів) ця модель містить цілком обґрунтовано змістовий, процесуальний і результативний компоненти й етапи оволодіння майбутніми фахівцями цінностями змісту освіти.

Стрижень концептуальності – цілісна сукупність принципів підготовки майбутнього вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей. Принципи евристичності, текстоцентризму, інтеграції та інші

об'єктивно є похідними від визначених дослідницею відповідних закономірностей.

У всіх параграфах опонент знайшов факти аргументованості певних положень теоретичної й емпіричної доказовості різних планів. Зокрема, у першому параграфі першого розділу зустрічаємо методологічну аргументацію обраного напрямку руху до моделювання відповідної технології художньо-мовленнєвої підготовки. У другому на підґрунті лінгводидактичного аналізу дисертантка звертається до таких видів аргументації як дидактичне і системне обґрунтування. З їх допомогою (визначивши попередньо ознаки, види, функції художньо-мовленнєвої діяльності) вона підходить до розкриття цього поняття, стрижнем якого є художній образ залежно від різновиду мистецтва.

Розкриваючи сучасний стан розв'язання обраної проблеми у вищих закладах освіти України, Батьо М.З. використовує емпіричну аргументацію (приклади, ілюстрації) та квазіемпіричну: цільове обґрунтування потреби виокремлення в окремий самостійний курс методики організації художньо-мовленнєвої діяльності, побудованої на індуктивні основі, посилення на зразки та приклади недостатньої практичної підготовки студентів в університетах до розв'язання творчих завдань в аспекті якісної організації діяльності дошкільнят художньо-мовленнєвого характеру тощо).

Доказовість емпіричного плану – характерна сутнісна характеристика змісту всього другого розділу, в якому віддзеркалено хід та результати формульованого експерименту. По-перше, він базується на ґрунтовній діагностичній основі. За результатами діагностики будується програма впровадження в практику фахової підготовки спроектованої технології. По-друге, експеримент будується так, щоб він якісно виконував такі функції, як перевірка гіпотези, підготовка умов для впровадження результатів дослідження в практику, реалізація моделі самого процесу експериментального наукового пошуку. По-третє, Батьо М.З. при розкритті цієї моделі не уникає питань вибору експериментальної бази, а головне

описання методики проведення зрізів. Відмічаємо різновекторність відповідної методики, в структуру якої входили тести (наприклад, тест на виявлення мотивації щодо вдосконалення власного художнього мовлення Т. Маркотенко, методична схема самоаналізу якостей мовлення Т. Ілларіонової та ін.).

По-четверте, в експериментальній програмі прописана тактика змін у змісті й методиці навчання студентів. Зокрема, йдеться про зміни до робочої програми дисципліни «Література для дітей дошкільного віку» та ін.

Сам хід формувального експерименту відрізняється творчим підходом його організаторів до розв'язання поставлених завдань. Студенти у ньому – не об'єкти, а суб'єкти підготовки до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей.

Чого тільки коштує літературний проект мікрогрупи майбутніх вихователів за казкою Всеволода Гаршина «Жабка-мандрівниця». Не може бути поганою методика організації формувального експерименту, за якою студенти моделюють казки за морфологічними таблицями, картами Проппа, використовують цілу систему прийомів їх створення. Вони – активні суб'єкти створення конспектів занять, наприклад, за творами Т. Шевченка («Тече вода з-під явора» та ін.), занурення в методику ознайомлення дошкільників з творами художньої літератури на основі творчості В. Сухомлинського, інших авторів. Студенти – й розробники есе на базі висловлень Сократа, А.-С. Екзюпері, й активні створювачі комплексу занять «Музей осені» синтетичного змісту (йдеться про синтез художньо-мовленнєвої діяльності й образотворчого мистецтва) тощо.

Загалом в організації творчої діяльності майбутніх вихователів дослідницею була використана оптимальна сукупність методів, у центрі якої – методи ТРВЗ-технології, діяльнісного дослідження, театралізації та інсценізації.

У методичному контексті багатими за змістом є додатки. Батьо М. З. Правильно трактує сукупність практичного значення отриманих результатів.

Провідними його ознаками дійсно є: повна готовність до впровадження в практику (розроблено програму спецкурсу «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку», зміст значущих для художньо-мовленнєвої підготовки вихователя лекційних і семінарських занять тощо); має місце достатній масштаб упровадження результатів роботи у практику; в матеріалах дослідниці зацікавлені науковці, аспіранти, викладачі й студенти вищих педагогічних освітніх закладів, методисти, працівники систем дошкільної й післядипломної педагогічної освіти та ін.

Загалом позитивно оцінюючи результати цього наукового пошуку, якому притаманні необхідні ознаки наукової новизни, теоретичного і практичного значення, звертаємо увагу і на певні недоліки, що також мають місце у роботі:

1. Вважаємо не зовсім коректною назву рис. 1.1. «Характеристики художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку». Реально на схемі віддзеркалено не якісні характеристики як такі в розгорнутому вигляді, а перелік структурних компонентів, видів і ознак художньо-мовленнєвої діяльності дітей. До того ж серед ознак відповідної діяльності зафіксована уява. Як відомо, уява є пізнавальним процесом, надбанням когнітивної сфери особистості, а не різновидом діяльності, які вона здійснює. Коректним є таке формулювання ознаки «спрямованість на розвиток уяви».

2. У висновках до першого розділу дисертантка дає непогане (насамперед у вимірах діяльнісного і технологічного підходів) робоче визначення провідної категорії дослідження – художньо-мовленнєвої діяльності. «Художньо-мовленнєва діяльність є макродіяльністю, у якій мовлення – один із засобів виразності різних видів мистецтва й засіб художнього освоєння та осмислення навколишнього світу». Проте перед цим вона підкреслює, що це визначення дається на підґрунті системного підходу. Саме якраз на такій методологічній платформі воно вимагає розширення. Адже мова – найбільший національний скарб – є геномом нації й механізмом її захисту. Отже, визначення художньо-мовленнєвої діяльності повинно

враховувати, що вона ще є стрижневим засобом духовного розвитку особистості дитини шляхом занурення її в світоглядні цінності національної культури. Носіями останніх є література, музика, народний театр тощо.

3. Зміст параграфу 1.2. присвячено лінгводидактичному аналізу художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Проте йому бракує аналітичності: переважають посилання на певних авторів і цитати.

4. Висновки до розділу 2 слід було б розширити не за рахунок положень звітного характеру, а шляхом його збагачення умовиводами узагальненого плану про функції, чинники, цілі, соціальну й особистісну спрямованість, якісні сутнісні характеристики й таке інше змодельованої технології. Як теоретично значуща за всіма критеріями оцінки вона заслуговує на це.

5. Хотілося б побачити у роботі чітку орієнтацію авторки на забезпечення наступності дошкільної й початкової шкільної освіти в контексті організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей як засобу їх загального розвитку.

6. Дисертація не уникнула певних стилістичних огріхів.

Однак зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку опонентом цього наукового дослідження, що здійснила методологічно й теоретично компетентна особистість. Відчувається, що Батьо М.З. любить дітей, свою педагогічну справу, Україну. Вона не є байдужою до розбудови національної педагогічної освіти. Зміст дисертації є цілком адекватним змісту автореферату. Результати роботи дослідниці достатньо повно відбито в десяти одноосібних публікаціях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, а 1 – у міжнародному періодичному публічному виданні. Належною є й їх апробація на наукових конференціях рівного рангу.

Таким чином, дисертація «Підготовка майбутнього вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку» є актуальною, самостійно виконаною і завершеною науково-дослідною

працею, яка за рівнями наукової новизни і практичного значення відповідає державним вимогам до кандидатських дисертацій, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2013 р. № 567, а сама авторка – Батьо Марія Зіновіївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент, провідний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти імені академіка І. А. Зязюна Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

О.Г. Кучерявий

